גן הרוגם

מפת הגן

מקרא:

- שביל הליכה מונגש
- שביל טיול
- נקודת תצפית
- נקודת עניין
- גני משחקים
- חנייה
- עתיקות
- כניסה

גן הרוגם

גן הרוגם הוא נכס טבע ומורשת ייחודי למערבה של ירושלים. הפארק מציג חידה מימי התנ"ך ועדויות לתעשיית יין בימי קדם, בצד עולם טבע עשיר. נקודת התצפית הנפלאה שבפארק מדגישה את ערכו כחוליה בשרשרת של שטחים פתוחים בירושלים.

עיריית ירושלים, באמצעות החברה העירונית "מוריה", מגישה את הפארק באהבה ובהערכה לקהילת קריית מנחם, שפועלת שנים רבות לשימור המקום ולהכרה בחשיבותו. אנא, כבדו את המקום ושמרו עליו.

מינהל קהילתי גנים
הבית שלי בשכונה

שווה לחיות בירושלים
www.jerusalem.muni.il

מי אתה רוגם?

הרוגם שבלב הגן הוא גל אבנים מלאכותי, אחד מכ-19 שזוהו במערבה של ירושלים. גובהו 9 מ' מעל סלע האם וקוטרו בבסיסו 42 מ'.

ארכיאולוגים חפרו בעבר שלושה רגמים שכנים לרוגם שלנו. בבסיס כל רוגם נמצא מתחם סגור בעל קירות נמוכים ובו בור שדופנותיו מצופים אבנים מסותתות. בבורות נמצאו רסיסי פחם ואפר. ממצא החרסים מעיד שהרגמים נערמו בתקופת מלכי יהודה (מאות 8-7 לפנה"ס).

הרוגם - למה?

לצערנו, אין בידינו תשובה ניצחת. יש הסבורים שהמתחמים שבבסיסי הרגמים היו במות שבהן התנהל פולחן שהתחרה בבית המקדש. המלך יאשיהו, על פי סברה זו, קבר את הבמות בגלי אבנים כדי להפסיק את פולחן הבמות.

סברות אחרות גורסות שהרגמים הם אתרי הנצחה שבהם הבעירו אש וספדו למלכי ישראל, ואחרים משערים שאלה תלוליות שנועדו להדגיש גבולות של קרקעות ונחלות.

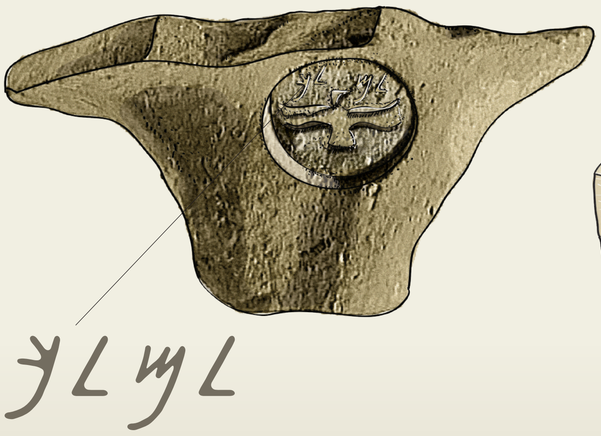

כתיב "למלך"
בכתב עברי קדום

רוגם גנים. ידית קנקן עם חותמת "למלך", שנמצאה בחפירות הרוגם. נראה כי החותמת העידה שתכולת הקנקן נועדה כמס לאוצר המלך.

(צילום: מריאנה סלצברגר, באדיבות רשות העתיקות)

מערכת גיתות עתיקות

הגפן הייתה בימי קדם גידול מרכזי בחקלאות הבעל של יהודה. יתרונה הגדול - אפשר היה לאחסן את תוצריה, יין וצימוקים, למשך זמן רב.

ייצור היין נעשה ליד הכרם, כדי שלא לטלטל את הענבים מרחק רב ולהפסיד בשל כך חלק ממיץ הענבים.

למרגלות הרוגם נחשפו ארבע מדרגות סלע ובהן מערכת גדולה לייצור יין. המערכת כוללת משטחי דריכה, שבהם דרכו יחפים על ענבים כדי להפיק מהם את התירוש (מיץ ענבים). באחד ממשטחי הדריכה אף נותרו שרידי רצפת פסיפס, המרמזת שהשימוש בגיתות נמשך עד לתקופות הרומית והביזנטית.

תעלות הובילו את התירוש לבורות איגום (יקבים), שבהם תסס התירוש והפך ליין. נראה כי במערות החצובות השתמשו לאחסון קנקני היין לפני שיווקם.

מהגפן ליין - גידול הגפנים בטראסות, דריכת הענבים בגת, ייצור היין ואחסונו בקנקנים.

פרי הגפן,
אשכול ענבי יין

ענפי גפן נושאי אשכולות
היו נושא נפוץ בפסיפסים הקדומים של הארץ.
בתמונה - אשכול ענבים ברצפת פסיפס
מהתקופה הביזנטית שבחורבת בית לויה.

צילום - יעקב שקולניק

טבע עירוני

ערים רבות ברחבי העולם מקצות שטחים נרחבים לשיקום ולשימור מערכות טבעיות. פארק הרוגם נועד, בין השאר, לשמר את ערכי הטבע של הרי ירושלים. בשטח הקטן של הפארק נצפו בסקר טבע אחד כמעט 50 מיני עופות שביקרו במקום.

שטחים עירוניים המוקדשים לטבע מביאים תועלת רבה: מיתון טמפרטורה, צמצום מפגעי רעש וזיהום אוויר, שמירה על המגוון הביולוגי, חיסכון בעלויות תחזוקה והגברת ההזדהות של התושבים עם סביבת מגוריהם.

מרווה כחולה

Salvia indica

צומחת בישראל רק במקומות מעטים, בהרים של החבל הים תיכוני. מצמיחה בחורף עלים גדולים המשתרעים על הקרקע ומהם מגיחים גבעולים בגובה כ-1.5 מ', שנושאים פרחים יפהפיים, באורך כ-3 ס"מ. פריחה: מרץ-מאי.

לטאה זריזה

Phoenicolacerta laevis

רוב הזמן מסתתרת בסדקי סלעים ובקליפות עצים, אך נראית לעיתים מתרוצצת בשטח. מתמרנת בזריזות בעת ריצה ואף מטפסת על עצים וקירות. הזכר גדול מעט מהנקבה, אורכו עד 25 ס"מ והוא בעל גרון בצבע כחול-ירוק.

מצאו את דיירי הגן

ברחבת האבן פזורות צלליות המתארות בעלי חיים וצמחים שמתקיימים בגן הרוגם. נסו למצוא את הצלליות (ואל תשכחו את ידיות קנקני "למלך")

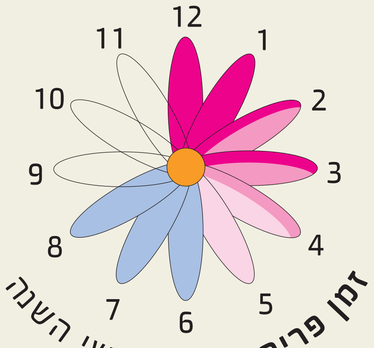

ציפורנית גדולה
Silene swertiifolia

רקפת מצויה
Cyclamen persicum

סחלב הגליל
Orchis galilaea

דורבנית התבור
Delphinium ithaburense

זיקית ים תיכונית
Chamaeleo chamaeleon

זנב-סנונית נאה
Papilio machaon

נקר סורי
Dendrocopos syriacus
יציב

דורבן מצוי
Hystrix indica

ידיות קנקן עם טביעת חותם "למלך"

(מריאנה סלצברגר, רשות העתיקות)

שכנים מהעבר הרחוק

במקום הזה ממש, במפלס נמוך יותר, התגלו ממצאים קדומים מרגשים. בחפירות ארכיאולוגיות שערכה רשות העתיקות בנובמבר 2022, התגלו בפעם הראשונה שרידי מבנה מגורים שנבנה ליד רוגם גנים. במבנה, שהיה פעיל בשלהי ימי הבית הראשון עד ראשית התקופה הפרסית (מאות 6-5 לפנה"ס), השתמרה רצפה מהודקת עשויה מחוואר כתוש - סלע מקומי רך. במבנה התגלה תנור, שכנראה שימש לאפייה. מתחת ליסודות הקירות של פינת המבנה הוטמן סיר בישול אטום בפקק אבן. בין הסיר למכסה השתמרו שרידי אריג, ככל הנראה פשתן. ייתכן שהסיר הוטמן כמנחת יסוד בעת בניית המבנה.

בתוך המבנה ומעליו הצטברו מילויי עפר עם חרסים ובהם שברים של כלי שולחן מיובאים וידיות קנקנים טבועות בטביעות חותם. על ידית אחת הוטבע דגם רוזטה (ורדה) משלהי ימי הבית הראשון. על כמה ידיות הוטבעו חותמות "יהד" בכתב עברי עתיק - טביעות רשמיות של פלך יהודה, אזור שבו העניק הממשל הפרסי אוטונומיה לשבים לציון מגלות בבל. מעל שרידי המבנה התגלו חלקים של קיר גדרה, או טראסה. טביעות החותם הרבות מלמדות על חשיבותו הרבה של האתר במִנהל הארגוני של ירושלים ויהודה.

סריקה תלת מימדית של החפירות. השרידים שנמצאו כוסו מחדש בעפר על מנת לשמרם.

התמונה באדיבות רז מטלון - אדריכל הגן

פרפרים שנצפו בסביבה

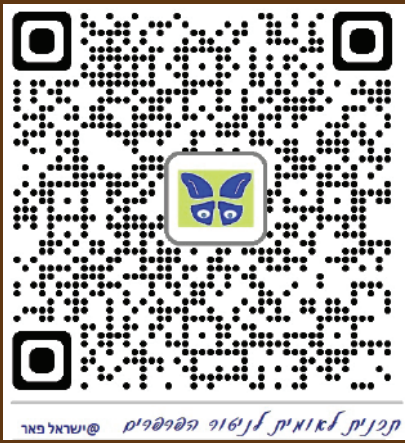

עיר גנים וקריית מנחם

עיר גנים וקריית מנחם הן שכונות צמודות ויחידה עירונית אחת, המונה כ-15,000 תושבים (2023).

השכונות נוסדו בשנות ה-50 ונועדו לעולים חדשים, שהתגוררו עד אז במעברת האזבסטונים שלמרגלות קריית היובל ובכפר הערבי הנטוש עין כרם.

תוכנית השיכון ביקשה להרחיב את השטח הבנוי בירושלים עד קו שביתת הנשק עם ירדן.

עיר גנים א' הוקמה ב-1954 על קרקעות קק"ל והכפר הערבי הנטוש מלחה. השכונה נשאה אופי כפרי, שהשתמר בחלקו עד היום: בתים חד-קומתיים

עם משק קטן לגידול ירקות וצאן, על פי עקרונות ערי הגנים הירוקות. ב-1959 הוקמה עיר גנים ב' ולאחריה עיר גנים ג', שנועדו לספק בדחיפות דיור

לעולים רבים ולכן נבנו במהירות כשיכונים צפופים. שמות שתי שכונות אלה הוחלף מאוחר יותר לקריית מנחם, על שמו של מנחם ברסלר,

נשיא קק"ל בארה"ב, שתמך בהקמתן. מאז ידעו השכונות שינוי תדמיתי ופיזי. דווקא בשל ריחוקן ממרכז העיר הן נהנות משטחים פתוחים

ומקרבה לאתרים כגון גן הרוגם ועין לבן. התושבים מקיימים חיי חברה ערים ומשתתפים באופן פעיל בשימור האופי הפתוח של סביבת מגוריהם.

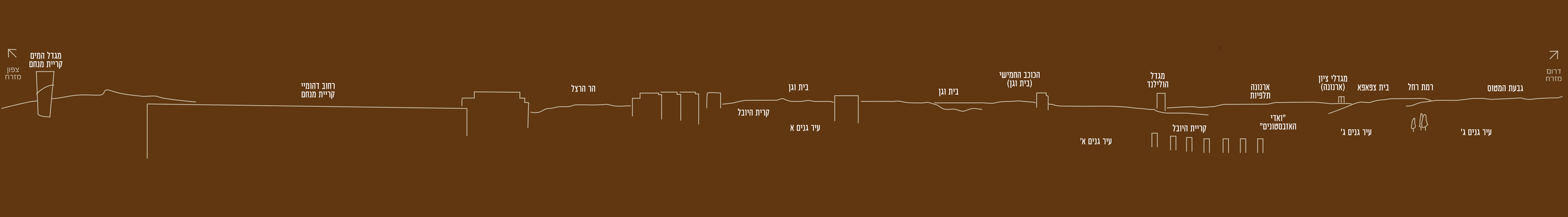
צפון מזרח
מגדל המים קריית מנחם
רחוב דהומיי קריית מנחם
הר הרצל
בית וגן
קרית היובל
עיר גנים א
בית וגן
הכוכב החמישי (בית וגן)
עיר גנים א'
מגדל הוולינד
קריית היובל
ארנונה תלפיות
"וואדי האוכסטונים"
מגדלי ציון (ארנונה)
בית צפאפא
עיר גנים ג'
רמת רחל
גבעת המטוס
עיר גנים ג'
דרום מזרח